

Verslag Gebruikers overleg 19 april 2017

Aanwezig: 40 gebruikers (mountainbikers, ruiters, menners, wandelaars, fietsers, hondenbezitters, natuurliefhebbers, omwonenden, dorpsraad)

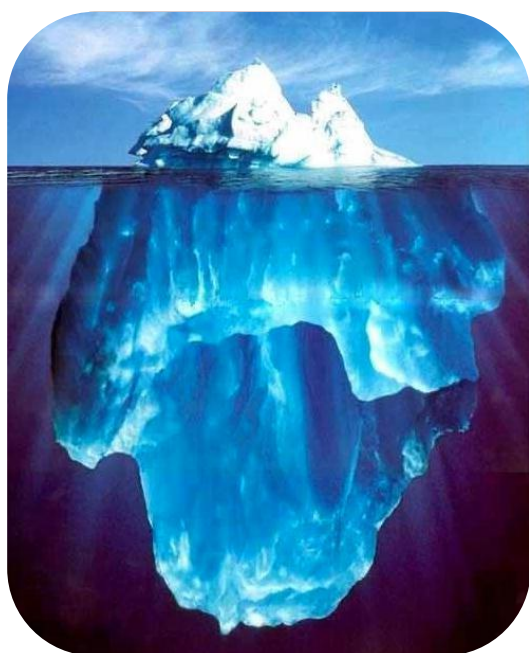
Plenair: spelregels plus belangen.

We memoreren opnieuw aan de spelregels en vragen opnieuw commitment. We hebben regels met elkaar afgesproken:

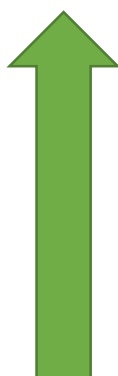
- We luisteren naar elkaar met respect en open mind.
- We delen relevante informatie.
- We richten ons op belangen ipv op standpunten.
- We gaan samen op zoek naar mogelijke oplossingen.
- We richten ons op de problemen, niet op de mensen.

Oefening over belangen. Zodat mensen beter het verschil weten tussen standpunten en belangen. De oefening was om met handje drukken, zo veel mogelijk punten te krijgen voor het drukken van de hand. Je kunt heel hard gaan drukken, maar dan lukt het niet om heel veel punten te krijgen. Je kunt ook samenwerken, door de handen heen en weer te drukken, zodat je samen heel veel punten haalt. Conclusie:

- Succesvol = samenwerking communiceren
- Gaat niet over: "Ik win, jij verliest"
- Punten verdienen $\neq$ winnen
- Mijn belang, jouw belang

standpunten

Belangen

Belangen zijn het antwoord op de vraag:

- Waarom is dat voor jou belangrijk?
- Waar zou de uitkomst aan moeten voldoen om voor jou een goede uitkomst te zijn?
- Zijn er nog meer dingen die belangrijk zijn voor je?

Doen:

- Maak jouw belangen bekend
- Luister en ontdek hun belangen

Waarom: het maakt de oplossingsruimte groter én brengt je op een andere manier met elkaar in gesprek!

Voorbeelden

Standpunt: ik wil mijn eigen route

Belangen kunnen zijn:

- Zonder zorgen over andere gebruikers veilig met kinderen kunnen recreëren
- Rust en ruimte ervaren
- Eenvoudig de weg kunnen vinden

Standpunt: ik ben tegen eigen routes

Belangen kunnen zijn:

- Vrijheid ervaren om overal in het gebied te kunnen dwalen
- Eigen lengte en duur van een tocht kunnen bepalen

Twee delen in programma

1. Hoe structureel jullie stem in het vervolg een plek geven?
  - Via 'genieters van de Maashorst' en via Raad van Advies?
2. Inhoudelijk mogelijke oplossingen verder verkennen

Wat jullie moeten weten:

- Er zijn nog meer belangen dan alleen hier vandaag vertegenwoordigd
- Die meewegen in besluitvorming in Bestuurlijk Regie Team
- Niet alles hoeft/kan overal
- Waar het uitvoering betreft binnen huidige beleid: alle goede ideeën die op draagvlak kunnen rekenen, gaat Stichting Maashorst in Uitvoering mee aan de slag!

Verwachtingen deelname???

- Wie committeert zich voor langere periode (tenminste 1 jaar) om (constructief) deel te nemen aan gebruikersoverleg?
- Kun je je inleven in andere belangen dan die van jezelf?
- Bereidheid om andere oplossingen te overwegen die óók of soms meer tegemoet komen aan andere belangen?
- Meedenken over oplossingen voor alle kwesties.
- Bereidheid om informatie en kennis te delen en voor te bereiden op bijeenkomsten: met brede blik kijken.
- Nadenken over welke verantwoordelijkheid je wilt /kunt nemen in het gebied.
- Hoe communiceren met je achterban/medegebruikers?

Ronde 1: hoe we het samen willen doen komend jaar (proces)?

Een gebruikersoverleg met mensen die een bepaalde groep vertegenwoordigen, zodat alle belangen evenwichtig meegenomen worden. Per groep gebruikers gaan we dit gesprek aan. Daarnaast bespreken we hoe de vertegenwoordigers terugkoppelen naar de achterban. Dus 2 vragen:

1. Wie vertegenwoordigt de groep gebruikers?
2. Hoe wordt teruggekoppeld naar de achterban. Wat doe je met mensen die niet georganiseerd zijn of in clubjes die niet aangesloten zijn bij jouw club?

Groepen

1. wandelaars
2. Ruiters en menners
3. Mountainbikers.
4. Overig: natuurliefhebbers, omwonenden, hondenbezitters, fietsers, etc

Groep 1: Wandelaars

In deze groep ging de discussie over de wisent, terwijl het moest gaan wie de groep wandelaars vertegenwoordigt. Dit heeft tot irritatie geleid bij een aantal deelnemers. Uiteindelijk is de groep tot het volgende gekomen:

1. *Wie vertegenwoordigt de groep gebruikers?*
Diny de Groot. Diny zit in verschillende wandelclubjes en fungeert ook als gids. Ze wordt als vertegenwoordiger breed gedragen door de wandelaars

Egbert van Hout. Egbert was zelf niet aanwezig. Hij werd naar voren geschoven door de leden van de actiegroep tegen de wisent.

2. *Hoe wordt teruggekoppeld naar de achterban?*

Via Email.

Voorstel om een soort platform op te zetten op de website. Met zo'n platform hebben wandelaars/gebruikers dan de mogelijkheid om via hun eigen 'community' met elkaar te chatten.

3. *Wat doe je met mensen die niet georganiseerd zijn of in clubjes die niet aangesloten zijn bij jouw club?*

Contact opnemen via mail en de mogelijkheid bieden om mee te praten.

Groep 2: mountainbikers

Inventarisatie

- MVTO wil alle MTB-ers vertegenwoordigen
- Dit is onlangs besproken in het MVTO overleg
- Voor de vertegenwoordiging is een kleine groep beschikbaar
- MVTO vertegenwoordigt nu 10 MTB clubs uit De Maashorst
- MVTO staat open voor andere MTB-organisaties uit De Maashorst
- MVTO staat open voor individuele MTB-ers uit De Maashorst
- Lastig is de vertegenwoordiging van de ongeorganiseerden
- Hoe kun je de ongeorganiseerden bereiken/communiceren met hen?
- De individuele MTB-er heeft andere belangen, echter clublid is meestal ook individuele fietser, dus zo is ook het belang van de ongeorganiseerden vertegenwoordigd
- Het MVTO kan dus beide belangen dienen
- De twee belangen zijn:
  - a. de organisatie van toertochten voor MTB-ers
  - b. het vrij gebruik van het gebied De Maashorst door MTB-ers
- Ongeorganiseerden mogen overigens altijd aansluiten bij overleg MVTO
- Het is hun eigen verantwoordelijkheid om aan te schuiven
- Het is een utopie om iedereen te kunnen benaderen
- MVTO zal in ieder geval de leden vragen hierbij te helpen, tevens wordt ondersteuning verwacht vanuit het gebruikersoverleg (goed communiceren bij besluitvorming)
- Uitdaging is vooral het gevoel bij de achterban

- Hoe doen andere gebruikersgroepen dit? Leren van hen.

Samenvatting

- MVTO is de spreekbuis voor de MTB-ers uit De Maashorst
- MVTO behartigt de twee belangen
- afstemming loopt nu via vaste overlegstructuur MVTO, ook individuele MTB-ers mogen hierbij aansluiten
- mensen uit het MVTO zullen deelnemen aan het gebruikersoverleg
- Beschikbaar zijn John van de Heuvel, Erik van Putten, Mari School, Frank van Driel
- Het MVTO zal werken via spelregels = 2 belangen dienen
- Aandachtspunt voor de ongeorganiseerden is de communicatie

Groep 3: Ruiters & mannen

Aanwezig:

Namens Stichting Belangenbehartiging Ruiter&Mannen Herperduin/Maashorst: 4 leden

Namens Maashorst Open: 3 leden

Ongeorganiseerd: 3 mensen

Hoe zijn de ruiters georganiseerd?

- Vereniging Maashorst Open
- Stichting Belangenbehartiging Ruiters&Mannen Herperduin/Maashorst
- 'Losse' ruiters die nergens bij aangesloten/aangemeld zijn

Maashorst Open en de Stichting BRMHM werken samen. Beiden zijn een verzamel- en aanspreekpunt met een signalerings- en klankbordfunctie. De Stichting geeft de signalen en knelpunten door aan Stichting Maashorst in Uitvoering. Maashorst Open zal, na het voltooien van de men/ruiterroutes die op dit moment worden aangelegd, op gaan in de hierboven genoemde stichting en als zelfstandig orgaan ophouden te bestaan.

Afspraken:

- Zij plaatsen op korte termijn een oproep aan alle ruiters en mannen die niet georganiseerd zijn om hun contactgegevens door te geven aan de stichting; gratis aanmelden. De stichting BRMHM heeft een achterban van 1700+ personen waarmee ze in contact staan via telefoon

en email, ze hebben voor communicatie met de achterban: een Whatsappgroep, website, nieuwsbrief functie, afgesloten facebookgroep en een openbare facebookpagina waardoor de aangesloten ruiters snel en gemakkelijk geïnformeerd kunnen worden.

- Op korte termijn komen Maashorst Open en de Stichting BRMHM bij elkaar om elk vanuit hun midden vertegenwoordigers aan te wijzen voor deelname aan het vervolg van het gebruikersoverleg. Dat betekent dat er 1 lid en 1 reserve van Maashorst Open en 1 lid en 1 reserve van de St. BRMHM worden aangewezen.

Groep 4: Overig

In deze groep zaten de volgende gebruikersgroepen:

- Natuurliefhebbers
- Bewoners.
- Fietsers
- Hondenbezitters

Er ontbraken:

- Minder validen
- Jeugd

De deelnemers aan groep 4 hebben gekeken, wie het beste welke groep kan vertegenwoordigen. En hoe de vertegenwoordigers contact hebben met hun achterban en deze informeren.

Natuurliefhebbers.

Iedereen noemt zich een natuurliefhebber, maar deze groep onderscheidt zich omdat ze de natuur ingaan, voor de natuur zelf: om vogels te spotten, plantjes te zoeken of de natuur in mooie beelden vast te leggen. De natuur is het doel van het bezoek en niet het decor voor activiteiten, zoals wandelen en fietsen.

De natuurliefhebbers hebben behoefte aan een vertegenwoordiging. Mignon van de Wittenboer van Vogelwacht Uden en Hans Koster (natuurfotograaf) zullen de natuurliefhebbers vertegenwoordigen.

Informeren van de achterban? Hier is niet over gesproken, vanwege tijdgebrek. Dit is wel een aandachtspunt.

Bewoners:

Er is een aantal buurtschappen, dat in of tegen de Maashorst aanligt. De mensen die hier wonen hebben tegengestelde belangen:

- Ondernemers: willen graag dat er meer mensen naar de Maashorst komen, want dat is goed voor de zaken.
- Bewoners: willen rust. Ze ervaren dat de Maashorst steeds drukker wordt.

Er zijn verschillende buurtschappen, zoals Memel, Slabroek, Loo, De Rakt, Bedaf. Vaak zijn er buurtverenigingen, maar niet altijd. Zijn er dan mensen in die buurtverenigingen die in aan een gebruikersoverleg willen deelnemen? Heb je iemand nodig, die direct te maken heeft met de Maashorstontwikkeling? Kan een dorpsraad daar iets in betekenen? Die krijgen veel informatie binnen en zoeken ook actief informatie op.

De conclusie van de discussie was, dat de dorpsraden in het gebruikersoverleg zouden moeten deelnemen. Zij kunnen de belangen meenemen van:

- Bewoners
- Recreanten die niet georganiseerd zijn, zoals wandelaars, fietsers.

Welke dorpsraden hebben we dan?

- Dorpsraad Nistelrode was vertegenwoordigd. Zij hebben een aparte werkgroep voor de Maashorst. Heesch heeft geen dorpsraad, maar voor de Maashorst kan het door de dorpsraad Nistelrode meegenomen worden.
- Platform Uden buiten was vertegenwoordigd. Zij werken op vergelijkbare manier als de Dorpsraad Nistelrode.

Afspraken:

- Stichting Maashorst in Uitvoering kijkt naar de overige dorpsraden en vraagt aan hen om mensen af te vaardigen voor het gebruikersoverleg.
- Dorpsraad Nistelrode en Platform Uden buiten geven nog aan, wie van hen in het gebruikersoverleg komt.

Informeren van de achterban?

De dorpsraad Nistelrode en het Platform Uden organiseren bijeenkomsten en hebben een website.

Fietsers

In Uden is een Fietsforum, dat opkomt voor de belangen van de fietser, waaronder die van de recreatieve fietser. De vraag is of er in andere plaatsen ook een organisatie is, die opkomt voor de fietser. De dorpsraad Nistelrode geeft aan dat zij dat in Nistelrode meenemen.

Toine Smits wil namens de fietsers deelnemen aan het gebruikersoverleg.

Informeren van de achterban?

Hier is wegens tijdgebrek niet meer over gesproken.

Hondenbezitters

Hier is wegens tijdgebrek niet meer over gesproken. Tijdens de plenaire terugkoppeling geeft één van de deelnemers aan, dat zij wel hondenbezitters kent, die willen deelnemen aan het gebruikersoverleg. Zij zal de namen doorgeven.

Afspraak:

- Stichting Maashorst in Uitvoering zorgt er voor dat ook hondenbezitters vertegenwoordigd worden in het gebruikersoverleg.

Minder validen

Er waren geen minder-validen aanwezig. Deze waren wel nadrukkelijk uitgenodigd, maar konden niet komen.

Afspraak

- Stichting Maashorst in Uitvoering zorgt er voor dat ook minder-validen vertegenwoordigd worden in het gebruikersoverleg.

Jeugd

Plenair wordt aangegeven dat 'jeugd' als groep nog ontbreekt, zoals scholieren die door de Maashorst fietsen.

Afspraak

- Stichting Maashorst in Uitvoering gaat kijken of ze een vertegenwoordiging kunnen vinden voor de jeugd in het gebruikersoverleg.

Plenaire: Uitleg over Procesnatuur

Procesnatuur betekent:

Bosch

- In de bosch dat er bomen blijven liggen. Soms wordt dat actief gedaan. Voor meer variatie. Geeft meer biodiversiteit. Belangrijk dat er ook rustgebieden zijn voor de dieren. Dus het padennetwerk kan niet overal even dicht zijn. Er ontstaan steeds nieuwe paden en er moeten dan paden afgesloten worden.

In de natuurkern: begrazingsgebied.

- De doelstelling is procesnatuur. Wisenten, runderen, paarden en kleinere herbivoren zoals reeën en konijnen vertonen ieder hun eigen gedrag. Paarden grazen de graslanden kort af en hebben voor een goede spijsvertering ook droog gras nodig. Runderen eten meer mals gras en daarnaast veel twijgen. Wisenten grazen minder dan beide andere soorten en eten bladeren en jonge uitlopers en schillen meer bomen en struiken. Reeën zijn meer knabbelaars aan struiken en konijnen houden van kort gras. Samen zorgen alle grazers er voor dat er een gevarieerd landschap ontstaat met bomen, struiken en graslanden. Wisenten nemen veel zandbaden in het gebied, waar tal van pioniersoorten van profiteren.
- De schotse hooglanders is minder geschikt, omdat die een ander graasgedrag heeft. Bovendien gaat hij bij een temperatuur boven de 15 graden in een poel staan om verkoeling te zoeken. De dieren poepen en plassen ook in de poelen. Dit gaat ten koste van het waterleven van plant- en diersoorten in de poelen.
- Als de grote grazers weg gaan, dan groeit het gebied dicht met bos.

Veiligheid

- Er is geen verschil tussen schotse hooglander, tauros en wisent wat betreft de veiligheid. De koeien van een boer zijn gevaarlijker.
- Alleen dieren met een rustig gedrag worden geselecteerd. Als een dier toch opdringerig is, wordt die uit de kudde gehaald.
- Begrazing met grote grazers zorgen er voor dat er minder teken zijn.
- Gedrag van de recreant is heel belangrijk. 50 meter afstand. Als de wisent naar je toe komt, rustig terugtrekken. Niet voeren of aaien.

Ronde 2: Inhoudelijke kwesties

Voortbouwen op uitkomsten vorige keer. Toen is over verschillende onderwerpen gesproken, die we nu verder willen uitwerken. De groepen zijn samengesteld uit de verschillende gebruikersgroepen, zodat alle belangen meegenomen worden. Bij aanvang kreeg iedereen een belangenmatrix uitgereikt, waarin de belangen van de verschillende groepen opgenomen zijn. Zie bijlage 1.

Groep 1 “Recreëren op alle paden vs vaste routes”

Het voorstel van de Stichting is dat mensen op alle paden mogen recreëren. Echter er zijn ook mensen die dat niet prettig vinden. Ze treffen poep of kapot gereden paden aan of ze vinden het gevaarlijk (schrikken van paard of MTB, of ze horen ze niet aankomen bv bij slechthorende etc). Hoe ga je met dit dilemma om. Hoe kun je er voor zorgen dat beide belangen gediend worden?

Schil

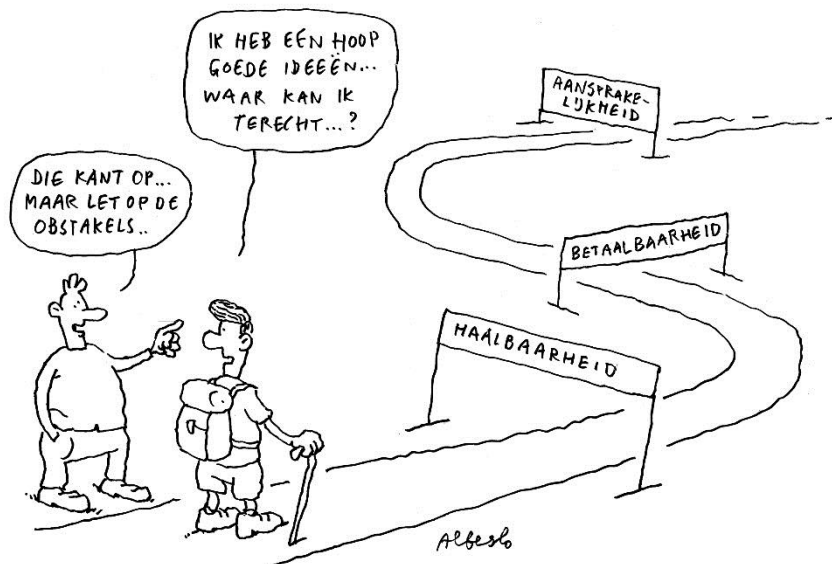
Aandachtspunten:

- Beheer. Wandelpaden die gebruikt worden door ruiters, menners en mountainbikers hebben meer onderhoud nodig. Dit zijn extra kosten. Hoe gaan we dit onderhouden en betalen?
- Ook in de schil leven dieren, die behoefte hebben aan rust. Er moeten voor deze dieren voldoende rustgebieden zijn. Hier rekening mee houden met de paden en routes. Het kan dus voorkomen, dat paden afgesloten moeten worden.

Oplossingen waarover iedereen het eens is:

- Ga uit van respect en vertrouwen in elkaar en van uit van een zelf-regulerend mechanisme doordat men respect heeft naar elkaar, elkaar aanspreekt op ongewenst gedrag; en doordat men het vanzelfsprekend vindt.
- Een oplossing kan zijn: regulering in tijd als informele regel, vooral gebruiken in communicatie en om te verleiden. Nu is er al de stilzwijgende regel in Herperduin:
  - o Op zondag vóór twaalf uur fietsen (MTB)
  - o Op zaterdag ná 17.00 uur
  - o Door de week 's avonds (niet in het donker)
- Een andere ‘gedragsregel’, die vooral in de communicatie gebruikt kan worden:
  - o Gebruikers hebben op hun eigen route prioriteit, als ander gebruikers gebruik maken van een route dan zijn deze te gast en passen zich aan.
  - o Communiceer dat je andere gebruikers kunt tegen komen (MTB-er - ruiter vice versa) om irritatie en ergernis te voorkomen
  - o MTB-ers moeten de route in de goede richting fietsen> meer/beter communiceren.
- Gebruikersetiquette/spelregels maken (eventueel per gebruikersgroep. MTB-ers en ruiters- en menners hebben (ongeschreven) gedragsregels/gedragscode. Binnen de ruiters is bijvoorbeeld de afspraak dat wanneer zij een wandelaar passeren, stapvoets gaan.)
- Iedereen spreek elkaar aan.
- Uitzonderingen maken voor paden, die wel specifiek voor één doelgroep zijn, bv aparte paden voor mindervaliden. Deze zouden wel te gebruiken zijn voor wandelaars, maar niet voor fietsers, MTB-ers en ruiters- en menners, in verband met veiligheid.
- Zoneren in gebieden met een verschillend beleid. In drukke gebieden op je eigen route blijven, in rustige gebieden van alle routes gebruik maken. Ook verschil maken tussen waardevolle natuur vs minder waardevol. Voorbeeld is gegeven van een druk gebied is bij Pan&Zo in Herperduin. Mensen die naar Pan&Zo gaan, lopen over het asfalt dat is aangelegd als fietspad. Het kleine stukje richting restaurant, maar ook 300 meter verder het gebied in. Gevaarlijke situaties.
- Paden naast elkaar leggen op drukke stukken
- Op sommige plekken meer schil maken ten koste van de kern (bv Herperduin, Zeeland/Uden (linkerkant Zevenhuizerweg))

- Maak aantrekkelijke routes: niet langs raster (veiligheid paarden) in rand van het bos, maar door het bos
  - o Als ze goed onderhouden worden, dan worden ze ook meer gebruikt
  - o Doorgeven waar problemen zijn (signaleren). Bv kapotte borden of plassen. Dit moet meteen verholpen worden.
  - o Bij aanleg van de routes ook rekening houden met vogels en dassenburchten en gevoelige gebieden voor planten.
  - o Gemeenten moeten bij vergunningverlening voor tochten meer overleg hebben met de natuurverenigingen.
- Routes afstemmen met de gebruikers.
- Maximaliseer aantal mountainbike-evenementen en -toertochten buiten de routes met 12x per jaar. Deze alleen laten organiseren door clubs uit De Maashorst. En hanteer flexibele doorsteken begrazingsgebied
- Meldpunt inrichten voor conflicten en incidenten.
- Vrij recreëren gewoon proberen en goed evalueren met/in gebruikersoverleg

Oplossingen die de vorige keren genoemd zijn, maar waarvan men in de groep vindt, dat het geen goede oplossing is, met cursief het argument:

- Maak tevens onderscheid tussen mensen van 'buiten de Maashorst' (op eigen route blijven) en lokale bezoekers (vrij). *Dit is niet uitvoerbaar: handhaving, gedragsregels.*
- Gebruik van paden voor diverse groepen, maar apart pad voor paarden ivm poep (tetanus) en kapot trappen paden. *Tetanus heeft niets met paardenmest te maken. Het voordeel van paardenpoep zijn de aanwezigheid van mestkevers. Ook de exmoorpony's laten poep achter. Als er geen grote groepen paarden over de paden lopen, dan zullen de paden niet kapot getrapt worden.*
- Van belang om inzicht te krijgen in wat nu veiliger is: shared space of juist gescheiden paden? Wie kan wel met wie samen? wie gebruikt bv bij voorkeur asfaltpaden (mensen met kinderwagens of rolstoelen, fietsers), of juist zand (mtb'ers, ruiters, menners)? Loslopende honden zijn vaak 'lastig' Of verschilt dat per plek? Kwestie veiligheid wordt door velen genoemd, maar er zijn verschillende ideeën over wat nu daadwerkelijk veiliger is. Wie kan daar iets over zeggen, zijn er onderzoeken? *Een onderzoek is niet nodig. We moeten kijken hoe het werkt. Wel handig om conflicten en incidenten te kunnen melden bij een meldpunt. Later evalueren we het.*

Kern

Welke “regels” zouden moeten gelden voor de kern? Hier heeft het aspect veiligheid een andere dimensie, dan in de schil. Het maakt niet uit welke grazers er lopen, je moet afstand houden, niet aaien en voeren.

Over onderstaande oplossingen is gesproken, maar de groep zat nog niet op één lijn:

- Beperkingen in kern is acceptabel, vrijheid in schil (in Herperduin is schil te klein).
- In de kern geen recreatie buiten de routes, met uitzondering van wandelaars. (mountainbikers verstoren de grote grazers. Die worden gek van een MTB-er voorlangs, achterlangs). Binnen begrazingsgebied is nu geen MTB-route.
- Voorkeur ruiters: geef alle paden vrij
- Een georganiseerde tocht kan ook wel voor MTB-ers, maar wel onder begeleiding van een ranger, die de kudde in de gaten kan houden en de route kan omleiden als deze door een kudde dreigt te gaan. Maatwerk. Wie heeft aandacht voor overige recreanten tijdens evenementen? De ranger houdt de kudde in gaten voor deelnemers van het evenement, maar wie waarschuwt het individu?
- Verschillende groepen, verschillend behandelen.
- Op eigen risico de kern in. Zelf opletten.
- Je moet wel overzicht hebben.

In het gebruikersoverleg moet hier verder over gesproken worden. Ook in combinatie met wat uit de andere groepen komt.

Groep 2. Knelpunten routes en voorzieningen

De vorige keer zijn knelpunten geïnventariseerd en oplossingen bedacht. Van deze oplossingen moet bekend zijn, waar dat speelt. Belangrijk is om alles goed op de kaart aan te geven. Deze groep gaat dus niet inventariseren of er nog meer oplossingen zijn. Maar deze groep gaat kijken, waar de genoemde oplossingen spelen en of deze oplossingen wel mogelijk zijn. Een inhoudelijke deskundige zit er bij, om aan te geven of bepaalde oplossingen kunnen of niet. En waarom dat zo is. Als een oplossing niet, kan wordt dat ook goed genotuleerd. De knelpunten en oplossingen die in de vorige bijeenkomsten zijn bedacht, staan in bijlage 2.

Werkwijze aan tafel:

Indeling onderwerpen naar belangstelling per tweetallen. Aangeven op kaart waar knelpunten en oplossingen zijn. Echter de opdracht was te groot voor de beschikbare tijd. Er is een vervolgssessie nodig waarbij tevens de argumenten voor elke oplossing wordt vermeld.

Voorstel:

Opdracht uitzetten bij elke gebruikersgroep om met achterban de kaart in te vullen (knelpunten, oplossingen en argumenten). Kaart levert programmabureau aan. Vervolgens komen de vertegenwoordigers van de gebruikersgroepen bijeen in het volgende gebruikersoverleg om de oplossingen af te stemmen met de belangen van andere gebruikersgroepen. De inhoudelijke deskundigen zijn aanwezig bij dit gebruikersoverleg. Streven is om oplossingen af te kaarten en besluiten te kunnen nemen welke oplossing wel en niet kan.

De knelpunten en oplossingen uit de vorige bijeenkomsten en die vandaag zijn genoemd wordt in het gebruikersoverleg meegenomen.

Groep 3. Verplaatsing wengebied

Eén van de genoemde oplossingen uit het vorige gebruikersoverleg is om het wengebied te verplaatsen. In deze groep wordt bekeken of het wengebied ergens anders gesitueerd kan worden. Deze locatie moet wel aan een aantal randvoorwaarden voldoen, die ter plekke door Ark wordt aangegeven.

Bij deze groep is Ark aanwezig, plus iemand van SBB die het gebied goed kent, om eventuele oplossingen meteen te kunnen beoordelen op haalbaarheid.

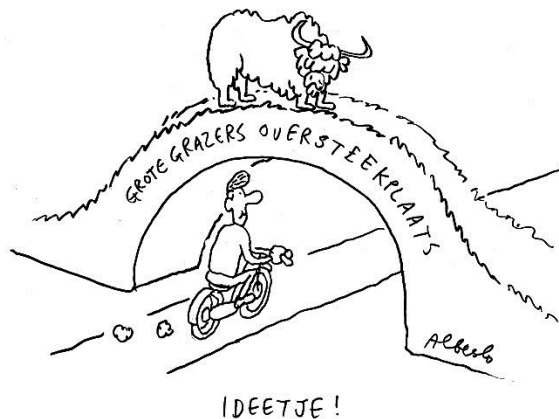
In de groep werden verschillende gedachtegangen ontwikkeld:

1. De deelnemer die de mensen vertegenwoordigt die bang zijn voor de wisenten en taurossen, is geen voorstander van verplaatsing, omdat deze mensen de wisenten weg willen uit de Maashorst. Van deze deelnemer moet het wengebied weg uit Landerd en hij wil niet meedenken over een alternatief.
2. Andere deelnemers gingen wel op de vraagstelling in. Een alternatief moet minder overlast veroorzaken, anders heeft verplaatsing geen zin. Men heeft op de kaart gekeken. Er is echter zo snel geen alternatief te vinden dat aan de randvoorwaarden voldoet en minder overlast veroorzaakt. Overal in de Maashorst doorkruisen belangrijke routes het gebied.
3. Een deelnemer vraagt of bij de keuze van de locatie van het wengebied naar alternatieven is gekeken. Dat klopt, er zijn 3 locaties in beeld gebracht (bijlage 2 IBeP). De huidige locatie had de minste nadelen en de meeste voordelen. In de ogen van een aantal deelnemers is er dan een afweging geweest en kan het wengebied dus blijven waar het is.

Groep 4. Veilig recreëren bij grote grazers.

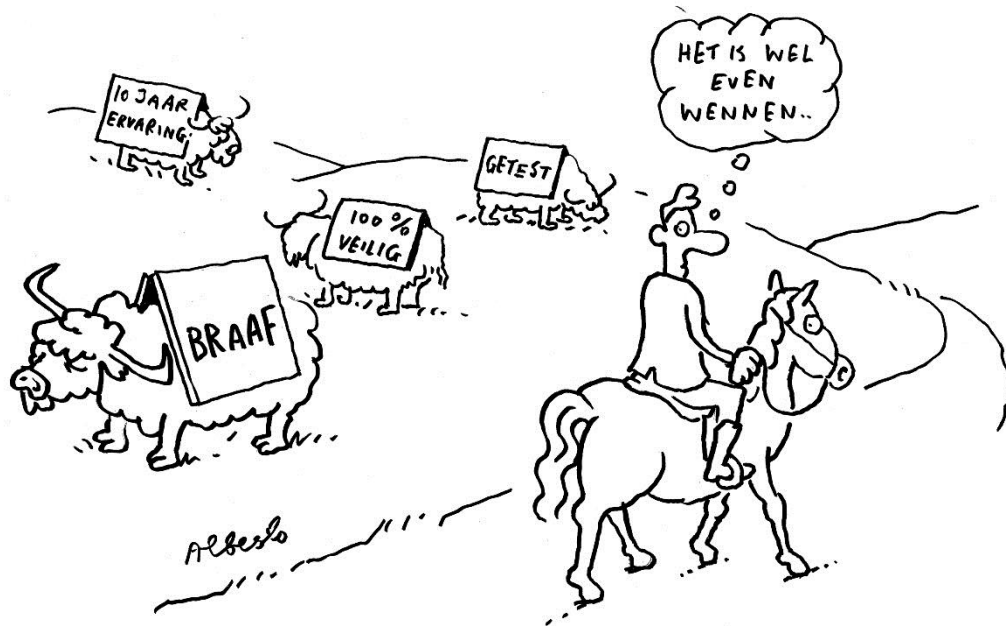
Hoe kun je veilig recreëren bij grote grazers? Welke oplossingen zijn te bedenken dat er wel grote grazers blijven, maar dat er ook de diverse vormen van recreatie plaatsvinden (MTBtochten, ruiters en menners, fietsers, wandelaars, mindervaliden etc)? Rekening houdend met alle belangen zijn er dan oplossingen te bedenken. Deze groep heeft voortgeborduurd op de oplossingen die in het vorige overleg zijn genoemd.

Door gebruikers genoemd uitgangspunt: respect voor de dieren

Oplossingen:

1. Feiten communiceren over testen die gedaan zijn met wisenten met verschillende soorten recreanten. O.a. wandelaars, fietsers, ruiters etc
2. Opleiden rangers
3. Altijd aanwezig zijn van rangers in het gebied
4. Meerdere afgesloten (wen) begrazingsgebieden met onderlinge koppelingen waar tussen gerecreëerd kan worden
5. Rustgebieden creëren om dieren een toevluchtsoord te bieden
6. Overzicht bieden aan recreant
7. Juiste communicatie
8. Recreant moet van het pad, van de route af kunnen wijken. Uitwijkmogelijkheden bieden
9. Vorig wengebied herstellen/ oversteek voor grazers over Zevenhuizerweg maken en dit evt gebruiken om de grazers in contact te brengen met het publiek.

De tekeningen die in het verslag staan zijn gemaakt door: ©Beeldleveranciers-Carof. U mag deze tekeningen niet reproduceren.

Plenair: Afspraken

- Vóór 8 mei geven de gebruikersgroepen, voor zover ze dat tijdens de bijeenkomst niet hebben gedaan, aan wie hun groep gaat vertegenwoordigen. Twee mensen per groep komen in het gebruikersoverleg, en er is één vaste vervanger.
- De groepen die niet aanwezig waren, worden benaderd door Stichting Maashorst in uitvoering (programmabureau)
- Concrete zaken uit deze en vorige bijeenkomsten (dus oplossingen, waar iedereen het over eens is) worden meegenomen in de tussenevaluatie. De tussenevaluatie staat eind mei op de agenda van de colleges en begin juli op de agenda van de raden.
- Het gebruikersoverleg gaat verder met de zaken, die uit deze en vorige bijeenkomsten zijn gekomen en nog niet afgerond waren of waar nog geen overeenstemming over was.

Bijlage 1: Belangen

gebruikersgroep	belang	Waar wringt het?
wandelaars	<ul style="list-style-type: none"> - veiligheid - geen last van andere gebruikersgroepen - genieten van rust - gevoel van vrijheid, overal kunnen komen - onderhouden paden en routes - goede routestructuur (bewegwijzering) - bereikbaarheid: startlocatie en parkeerplaatsen - struinen 	<ul style="list-style-type: none"> - last van andere gebruikersgroepen - bang voor loslopende dieren (hond en grote grazers; amusementszoeker is daar gevoelig voor)
Fietsers	<ul style="list-style-type: none"> - veiligheid (o.a. brede paden) - vrijheid: keuze van pad - afwisseling landschap - voorzieningen (horeca ed.) in de buurt - goede routestructuur (bewegwijzering) - aantrekkelijke en comfortabele paden 	<ul style="list-style-type: none"> -route-aanduiding kan beter -loslopende honden.
MTB-ers	<ul style="list-style-type: none"> - veiligheid - goede routestructuur (bewegwijzering) - goed onderhouden routes - aantrekkelijkheid (spannender) - gevoel van vrijheid (van de paden af) - wielersport kunnen beoefenen - inkomsten genereren door aantrekkelijke evenementen - training kunnen geven 	<ul style="list-style-type: none"> - MTB'er uit eigen gebied: hogere aantrekkelijkheid MTB-routes - gevoel van veiligheid kan beter - enkel op eigen route: gevoel van vrijheid staat onder druk - loslopende honden
Minder validen	<ul style="list-style-type: none"> - bereikbaarheid van het gebied (parkeerplaatsen) - rolstoeltoegankelijke paden - voorzieningen voor blinden en slechtzienden - veiligheid 	<ul style="list-style-type: none"> - paden zijn te smal. Willen graag ook op het Slingepad maar bij verbreding is het effect weg. - nieuwe rolstoelpad is niet meer verhard. Zwaarder om over een halfverhard pad te rijden.
Ruiters en menner	<ul style="list-style-type: none"> - Veiligheid voor mens en paard - vrijheid en plezier ervaren (op alle paden en routes rijden) - aantrekkelijke routes - maximale toegankelijkheid 'overal kunnen komen' - welzijn van mens en paard behartigen - Voldoende startlocaties en parkeervoorzieningen - MH-routes laten aansluiten op externe routes - duurzame/gezonde bedrijvigheid paardensector (maneges ed.) 	<ul style="list-style-type: none"> - enkel op paden: gevoel van vrijheid staat onder druk -paarden conflicteren met honden (mn. Herperduin en Bomenpark) - (deel) voelt zich niet gehoord - geen goede vertegenwoordiging in bijv. Gebruikersoverleg - geen grip op ontwikkeling routes
Hondenbezitter	<ul style="list-style-type: none"> - veiligheid - Honden vrij kunnen laten lopen - Honden laten genieten (zwemplekken) 	<ul style="list-style-type: none"> - honden die andere honden aanvallen - hondenbezitter heeft beperkte gelegenheid om hond vrij te laten rennen
Natuurliehebber	<ul style="list-style-type: none"> -Gevoel van vrijheid -Rust voor mens en natuur -veiligheid -Bescherming natuur en biodiversiteit -meer natuur ontwikkelen 	<ul style="list-style-type: none"> -het lijkt een recreatiepark te worden, maar het is een natuurgebied -het wordt te druk

	-balans tussen recreatie en natuur -langjarig bestendig beheer -consistent en eenduidig beleid -onderzoek en educatie -Gezondheid en welzijn	
Omwonende	-Leefbaarheid -Veiligheid -Rust	-recreatiedruk neemt toe -communicatie kan beter

Bijlage 2. Knelpunten en oplossingen

Knelpunten

De knelpunten geïnventariseerd. Deze zijn aangegeven op de kaart (de kaart is door iemand meegenomen, dus we hebben het niet op kaart):

- Een aantal poorten kan niet geheel open. Zoals bijvoorbeeld op de Brobbelbiesweg. Daardoor kun je er als menner niet/moeilijk doorheen.
- De twee nieuwe ecoducten zijn niet toegankelijk voor ruiters.
- Het scheiden van het men-pad en de MTB-route in Herperduin op sommige locaties door boomstammen is onnodig. Zorgt alleen voor meer gevaar, doordat niet kan worden uitgeweken.
- Aanwezigheid van motorcrossers en quads
- Loslopende honden, met name ook hondenuitlaatdiensten op de men-route
- Afsluiten van de Slabroekse Heide voor ruiters en menners is ongewenst.
- Gebarricadeerde paden en routes. Routes/paden lopen niet door. Als voorbeeld werd het recent uit het wisentenwengebied gehaalde terrein genoemd (ten zuidoosten van de zevenhuizerweg) waarbij paden zijn gebarricadeerd. Ook door rasters zijn paden afgesloten. *Graag aangeven, waar dat dan is. De inhoudelijke deskundige kan dan uitleggen, waarom dat is gedaan.*
- De huidige vaste routes zorgen ook voor natuurschade. Als voorbeeld worden de stuifzandwallen met de oude eikenstobben genoemd die bloot komen te liggen.
- Momenteel liggen er ook routes langs schrikdraden. Dit is onveilig.
- Door het afgesloten wisentenwengebied wordt de recreatie geconcentreerd in een kleiner gebied en is het drukker. Dit is vooral bij Uden het geval. Dit leidt tot een onveilig gevoel. Door deze concentraties te voorkomen worden de bossen veiliger.

Oplossingen

Rasters, poorten en roosters

- Bij Herperduin is de schil te smal. *Aangeven waar een verplaatsing van het raster wenselijk is.*
- Bij Uden-Zeeland wordt de schil ook te smal ervaren. *Aangeven waar een verplaatsing van het raster wenselijk is.*
- Poorten toevoegen, het is een langgerekt gebied (*aangeven waar*)
- Poortjes naar begrazingsgebied moeten breder, (*aangeven waar*)
- Poorten geschikt maken voor ruiters en menner (*aangeven waar*)
- Een rooster is makkelijker dan een klaphek voor een MTB-er. Ook bruikbaar voor ruiter, maar wel afhankelijk van de grootte van het rooster. (*aangeven waar*)
- Om de natuur nog meer tegemoet te komen, moeten er trapjes komen in de roosters voor bijvoorbeeld padden, belemmerd geen andere gebruikers.
- Verwijder raster voormalig wengebied ten zuiden van Zevenhuizerweg. Daardoor meer ruimte en vrijheid voor recreanten

Routes

- aantrekkelijk en veilige routes, niet langs raster in rand van het bos, maar door het bos (*aangeven waar deze aantrekkelijker gemaakt moeten worden*)

- Reliëf maakt een route veel aantrekkelijker. Als er schade ontstaat, dan is dat onbewust. We moeten dus kijken naar routes met reliëf, zonder kwetsbare delen te beschadigen. *(aangeven waar we het relief moeten beschermen en waar mogelijkheden zijn voor aanbrengen van relief)*
- Kortsluitingen/aftakkingen maken in de routes voor zowel MTB, ruiters/menners en fietsers. *(aangeven waar)*
- Drukke wordt mede veroorzaakt door de aantrekkelijkheid van de schil op die plaats, Slingepad, stuifduinen, veel bospaadjes. Aanbeveling om de schil op andere plaatsen ook zo aantrekkelijk te maken bijv. aan de Schaijkse kant. *(aangeven waar en hoe)*
- Schil is met name aan de Udense kant smal. Daar kan de buitenkant aantrekkelijker gemaakt worden o.a. De Bosdreef. *(aangeven waar en hoe)*
- Betere verdeling van de bezoekers door de toegang naar het gebeid op andere plaatsen te verbeteren: fietsbrug bij de Delstaat in Uden *(aangeven waar en hoe)*
- Verdeling van bezoekers door parkeerplaatsen *(aangeven waar)*
- meer parkeerplaatsen aanleggen nabij ingang Maashorst Karlingerweg/Grensweg + eind Heideweg en eind Weversweg *(aangeven waar)*

Fietspaden

- Toegangswegen naar fietspaden verbeteren *(aangeven waar)*
- Handhaven en verbreden fietspad Nistelrode-Zeeland via Brobbelbies
- Schil oprekken tbv recreatieve routes door verbindingen te maken met het buitengebied/woonkernen *(aangeven waar)*
- Fietspaden graag comfortabel. Dat wil zeggen verhard in de natuurschil. Binnen de natuurkern de doorgaande fietspaden handhaven (dreven en driften). Binnen de groep was er consensus over dat de paden in de natuurkern half verhard mogen zijn i.v.m. de natuurbeleving. *(aangeven op kaart, welke verhard moeten zijn en welke half verhard)*
- Ook bij de knooppuntenroutes is er een voorkeur voor verharde fietspaden.

Rolstoelpaden

- Rolstoelpad gewenst door het begrazingsgebied
- Meer verharde paden voor rolstoelers

Honden

- Het idee werd geopperd om op de verharde paden een aanlijnplicht in te stellen (i.v.m. daar aanwezige kinderwagens, rolstoelen etc). Maar dit idee werd al snel weer van tafel geveegd omdat dit niet te handhaven is. Wat wel zou kunnen is het publiek in 't Bomenpark zichtbaar op hun verantwoordelijkheden t.o.v. elkaar wijzen. Bijv. d.m.v. teksten (tegeltjes) in het wegdek van de paden (geen woud van borden a.u.b.) dat hier honden aan de lijn gewenst zijn o.i.d. ("op het pad uw hond vast")
- Aandachtspunt = de recreatiedruk neemt toe. Er worden blijkbaar ook al honden uitlaatservices gesignaleerd. Dat is onwenselijk. Kan daar iets aan gedaan worden? Bijv. bedrijfsmatige activiteiten verbieden?
- Dat het hondenloslooplek bij Heesch te groot is en daardoor tot overlast is van andere gebruikers, wordt door de groepsleden zo niet ervaren. Men vraagt zich af hoe groot het probleem daadwerkelijk is. De suggestie wordt gedaan om (bij twijfel) er onderzoek naar te doen (bijv. enquêteren op locatie door studenten)

overig

- Op- en afstapplaatsen maken bij viaducten voor ruiters (als ze niet te paard onder het viaduct kunnen en dus moeten afstappen is dat soms moeilijk omdat het paard te hoog is)
- De loslooplekken moeten blijven. Met zwemplekken.
- Meer handhaving op motorcross en gebruik van quads.
- Meer handhaving op loslopende honden, zeker hondenuitlaatservices aangeven dat ze honden aangelijnd moeten houden.